

Milli Bir Destan Ya İstiklal Ya Ölüm Konu Özeti

ULUSAL KURTULUŞ SAVAŞI'NDA CEPHELER (SAVAŞ DÖNEMİ)

Düzenli Ordunun Kurulması

Nedenleri

- Kuva-i Milliye birliklerinin Yunan işgalini tam olarak engelleyememesi
- Kuva-i Milliye'nin askeri kanadının gerekli teknikten yoksun olması ve disiplinsiz davranışları
- Halka karşı zor kullanarak halkın güvenini yitirmesi
- Yunan işgaline karşı yetersiz kalması ve Batı Anadolu'nun önemli bir kısmının Yunanlıların eline geçmesi

I. Dünya Savaşı sonunda Osmanlı Devleti'nin elinde kalan ordu, Mondros Ateşkes Antlaşması'yla terhis edildi. Mondros'tan sonra işgaller başlayınca işgallere karşı Kuva-i Milliye birlikleri kuruldu. Kuva-i Milliye birliklerinin olumsuz tutumları karşısında düzenli ordunun kurulması çalışmaları başlatıldı. Asker kaçaklarını önlemek ve merkezi otoriteyi sağlamak amacıyla İstiklal Mahkemeleri yeniden kuruldu.

DOĞU CEPHESİ

Fransız İhtilali'nden sonra, Osmanlı Devleti üzerinde çıkarları olan Çarlık Rusyası'nın etkisiyle milliyetçilik, Ermeniler arasında yayılmaya başladı. Ermeni sorunu ilk defa uluslar arası alanda, 1878 Berlin Antlaşması'yla gündeme geldi. Rusya ve İngiltere, Ermeni sorununu kendi çıkarları için kullanmaya başladılar. I. Dünya Savaşı başladığında Rusya, Doğu Anadolu'yu işgale başlayınca, Ermenileri bölgede huzursuzluk çıkarmak için kullandı. Ermeniler bağımsız bir Ermenistan Devleti kurma hayaliyle Türklere saldırmaya ve katliamlara başladılar.

Mondros Ateşkes Antlaşması hükümlerine uymayarak ordusunu terhis etmeyen Kazım Karabekir Paşa, TBMM tarafından Doğu Cephesi Komutanlığı'na atandı (15. Kolordu Komutanı). Bu cephede yapılan savaşlar, Kars, Sarıkamış ve Gümrü'nün Türklerin eline geçmesiyle sonuçlandı. Ermenilerle Gümrü Antlaşması yapıldı.

Gümrü Antlaşması (3 Aralık 1920)

1. Ermeniler işgal ettikleri yerleri geri verdiler.
2. Doğu Anadolu'daki isteklerinden vazgeçtiler.
3. Ardahan ve Artvin dışında doğu sınırı çizildi.
4. Ermenistan Hükümeti, Sevr Antlaşması'nı tanımayacaktı.

Önemi

- o TBMM'nin uluslar arası alandaki ilk siyasi ve askeri başarısıdır.
- o Ermenistan, TBMM'yi tanıyan, Sevr'in geçersizliğini kabul eden ilk devlet olmuştur.
- o Sevr'in geçersizliğini gösteren ilk antlaşmadır.
- o Doğu cephesi kapatıldı, buradaki birlikler batı cephesine kaydırıldı.
- o TBMM'nin gücü ve otoritesi arttı.

NOT: Yeni Türk devletinin ilk askeri cephesi doğuda kurulmuştur.

Gürcistan'la İlişkiler: Gürcistan'la Batum Antlaşması imzalandı (23 Şubat 1921). Buna göre Batum, Artvin, Ardahan Türk devletine bırakıldı.

Ermenilere ve Gürcülere karşı kazanılan başarılar sonucu işgal bölgeleri boşaltılmış, doğu sınırimız belirlenmiştir.

GÜNEY CEPHESİ

Mondros'tan sonra İngilizler, Mersin, Osmaniye, Adana, Maraş, Urfa ve Antep'i işgal etti. Sonra Fransızlarla yaptığı bir antlaşma gereği bölgeyi Fransa'ya verdi. Fransızlar bölgede Ermenilerle işbirliği yaparak halka zulmediyorlardı. Haksız işgaller yöredeki Türkler tarafından protesto edildi. İlk Kuva-i Milliye birlikleri kurulmaya başlandı.

Sivas Kongresi'nden sonra cepheye gönderilen komutanlar halkı örgütledi. Şahin Bey önderliğinde Kuva-i Milliye birlikleri Fransızlara karşı mücadeleye başladılar.

Yöre halkı ve Kuva-i Milliye birlikleri Fransızları 11 Nisan 1920'de Urfa'dan kovdular. Fransızlar 12 Şubat 1920'de Maraş'tan çekildiler. Antep'ten ise 25 Aralık 1920'de çekildiler.

Fransızlarla kesin antlaşma Sakarya Zaferi'nden sonra imzalandı (Anlara Ant./20 Ekim 1921).

Güney Batı'da İtalyanlara karşı bir direniş olmadı ve cephe açılmadı. İtalyanlar Ege'yi Yunanlılara kaptırdıkları için İtilaf Devletleri'ne kızgındılar ve Kuva-i Milliye'yi destekliyorlardı.

NOT: İtalyanlar II. İnönü Savaşı'ndan sonra bölgeyi boşaltmaya başlamışlar, Sakarya Zaferi'nden sonra ise tamamen boşaltmışlardır.

NOT: Güney cephesinde düşmana karşı Kuva-i Milliye birlikleriyle karşı konulmuştur. Bu cephede düzenli ordu savaşmamıştır.

BATI CEPHESİ

Özellikleri

- Yunanlılara karşı açılmıştır.
- Düzenli orduların ilk cephesidir.
- Kısa ve seri aralıklı savaşlar olmuştur.
- Kurtuluş Savaşı'nda düşmanla en yoğun ve en kanlı çatışmaların olduğu cephedir.
- Bu cephede kazanılan kesin zafer, Misak-ı Milli'nin tüm dünya devletleri tarafından kabul edilmesini sağladı.
- Batı cephesinde İsmet Paşa komutanlığında düzenli ordu kuruldu.
- Kurtuluş Savaşı'nın sonuçlanmasına neden oldu.
- Yunanlıların tüm saldırı savaşlarının genel nedeni; TBMM'ye Sevr Barışı'nı kabul ettirmektir.

I. İnönü Savaşı (6-10 Ocak 1921)

Sebepleri

- Yunanlıların Eskişehir'i ele geçirerek demiryolu ulaşımını denetim altına almak istemeleri
  - Ankara'ya kadar ilerleyerek TBMM'yi dağıtmak istemeleridir
- Çerkez Ethem, TBMM'ye karşı isyan edince TBMM Hükümeti bir kısım kuvvetleri Çerkez Ethem üzerine gönderdi. Çerkez Ethem yenildi ve Yunanlılara sığındı. TBMM ordusu Yunanlılara karşı büyük bir savunma savaşı yaptı. Yunanlılar geri çekilmek zorunda kaldılar (10 Ocak 1921).

Önemi

- Düzenli ordunun Batı cephesinde kazandığı ilk başarıdır.
- TBMM Hükümeti'nin gücü ve otoritesi arttı.
- Türk halkının milli mücadelenin kazanılacağına dair olan inancı arttı ve orduya katılım arttı.
- Albay İsmet Bey'in rütbesi generalliğe yükseltildi.
- İçeride ve dışarıda Türk ulusunun savaşı kazanacağı anlaşılmıştır.
- İtilaf Devletleri arasındaki anlaşmazlık daha da derinleşti.
- Fransa ve İtalya Türkiye'ye yanaştı. Bunun sonucunda Londra Konferansı toplandı.

I. İnönü Savaşı Sonrası Siyasi Gelişmeler

1. Londra Konferansı (23 Şubat 1921)

- ✚ Konferansa; TBMM Hükümeti, İstanbul Hükümeti, İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan katılmıştır.
- ✚ Toplanma amacı; bazı değişiklikler yaparak Sevr'i TBMM'ye kabul ettirmektir.
- ✚ Konferansa İstanbul Hükümeti adına katılan Tevfik Paşa, konuşma sırasını milletin gerçek temsilcisi olarak gördüğü TBMM temsilcisi Dışişleri Bakanı Bekir Sami Bey'e bıraktı. Bu tavrı ile İstanbul Hükümeti TBMM'yi tanımış oluyordu.
- ✚ TBMM Anadolu'nun boşaltılmasını ve Misak-ı Milli'nin kabulünü isteyince konferans sonuç almadan dağıldı.
- ✚ Yunanlılar taarruz çalışmalarını hızlandırdılar.

NOT: TBMM Hükümeti'nin toplantıya katılmaktaki amacı; Misak-ı Milli'yi tüm dünyaya duyurmak, Türkler hakkında çıkan "Türkler barış istemiyor, savaş yanlısı bir ulus" propagandalarına engel olmaktır.

NOT: Londra Konferansı'yla TBMM Hükümeti, İtilaf Devletlerince ilk kez hukuken tanınmış oldu.

NOT: İtilaf Devletleri konferansa hem TBMM'yi hem de Osmanlı Devleti'ni çağırarak iki hükümet arasında ikilik yaratarak çıkar sağlamak istemiştir.

2. Türk-Afgan Dostluk Antlaşması (1 Mart 1921)

- ✚ Türk Hükümeti ile Afganistan arasında Moskova'da imzalandı.
- ✚ Bu antlaşmayla; Türkiye ile Afganistan birbirlerinin bağımsızlıklarını tanıdılar; Bir saldırı sırasında birbirlerine yardım edeceklerdi; Karşılıklı kültür ve eğitim alışverişi yapılacaktı.

NOT: Afganistan, TBMM'nin düşmana karşı ittifak kurduğu ilk devlettir.

3. İstiklal Marşı'nın Kabulü (12 Mart 1921)

Türkler bağımsız milli devletlerini kurunca, milletin bağımsızlık sevgisini ve isteğini dile getirecek bir marşın yazılması mecburi hale geldi. TBMM, 12 Mart 1921'de Mehmet Akif Ersoy'un şiirini İstiklal Marşı olarak kabul etti. Osman Zeki Üngör'ün bestelediği İstiklal Marşı, Türk milletinin bağımsızlık azmini simgeleyen ve dile getiren, değişmez Milli Marşı oldu.

4. Moskova Antlaşması (16 Mart 1921)

Bolşevik İhtilali'nden sonra Sovyet Rusya ile Avrupa'nın (İtilaf Devletlerinin) arası açılmıştı. Anadolu Avrupa Devletlerinin işgali altındaydı. Bu durum Sovyetler Birliği ile TBMM'nin birbirine yakınlaşmasını sağladı. İki devlet arasında Moskova Antlaşması yapıldı.

- ✚ Sovyet Rusya, Misak-ı Milli'yi tanıdı.
- ✚ Osmanlı Devleti ile Çarlık Rusya arasında yapılan antlaşmalar geçersiz sayılacaktı.
- ✚ Sovyetler Birliği, kapitülasyonların geçersizliğini kabul edecekti.
- ✚ İki devlet arasında ekonomik, mali ve kültürel antlaşmalar yapılması kabul edildi.
- ✚ Taraflardan birinin kabul etmediği uluslar arası bir antlaşmayı diğeri de kabul etmeyecekti.
- ✚ Sovyet Rusya, TBMM'nin Ermenistan ve Gürcistan ile yaptığı antlaşmaları, Batum'un Gürcistan'a iadesi koşulu ile

kabul etti.

NOT: Moskova Antlaşması'yla Misak-ı Milli ilk defa bir Batılı devlet tarafından kabul edilmiş oldu.

NOT: Batum'un Gürcistan'a bırakılması Misak-ı Milli sınırlarından verilen ilk tavizdir.

II. İnönü Savaşı

Sebepleri: Yunan kuvvetleri, İngilizlerin desteği ile I. İnönü Savaşı'nın etkisinden uzaklaşmak; Türk ordusunun saldırı gücüne erişmemesi; Sevr Antlaşması'na geçerlilik kazandırmak için Eskişehir ve Kütahya'yı alıp Ankara'ya yönelerek TBMM'yi dağıtmak.

Sonuçları

- TBMM'ye güven arttı, düzenli ordunun gücü arttı, TBMM'nin otoritesi arttı.
- İsmet Paşa'nın, kazandığı bu başarı ile rütbesi generalliğe yükseldi.
- İtalya, işgal ettiği bölgeleri boşaltma kararı aldı.
- İngilizler, Malta'ya sürgün edilen tutsakların bir kısmını serbest bıraktı.

Eskişehir-Kütahya Savaşları (10-24 Temmuz 1921)

- Yunanlılar I. ve II. İnönü Savaşları'ndan sonra yeni bir saldırı için harekete geçtiler.
- TBMM ise henüz seferberliğini ilan edememiş, silah, taşıt ve araçlarını tamamlayamamış, İnönü savaşlarının yorgunluğunu henüz üzerinden atamamıştı.
- Ankara'yı hedef alan Yunanlılar: 13 Temmuz'da Afyon, 17 Temmuz'da Kütahya, 19 Temmuz'da Eskişehir'i işgal ettiler.
- Türk ordusu imha olmaktan kurtulmak ve zaman kazanmak için, M. Kemal'in emriyle Sakarya'nın doğusuna çekildi.
- Bu durum mecliste, yurttta üzüntü ve panik yarattı. İnönü Savaşları ile oluşan olumlu ortam dağıldı. İtalya işgal bölgelerini boşaltma kararını iptal etti. Ülke yeniden umutsuz ortama düştü.
- Meclis'te M. Kemal'e muhalefet edenler bu olayla O'na saldırmaya ve Ankara'da olmasını eleştirmeye başladılar (M. Kemal'in cepheye gitmesi isteniyordu).
- Meclis'in Kayseri'ye taşınması fikri gündeme geldi.
- Bu şartlar içinde M. Kemal, 5 Ağustos 1921'de 3 ay süreyle başkomutan seçildi. TBMM'ye ait yasama, yürütme yetkileri ile İstiklal Mahkemeleri'ne ait yargı yetkisi de M. Kemal'e bağlandı (bu durum M. Kemal'in cumhurbaşkanı seçilmesine kadar devam etti).
- M. Kemal 7-8 Ağustos 1921'de Tekâlif-i Milliye Emirleri'ni çıkardı. Bu emirlerin uygulanması için İstiklal Mahkemeleri kuruldu.

Tekâlif-i Milliye Emirleri (Ulusal Yükümlülükler Buyrukları)

- Her ilçede birer Tekâlif-i Milliye komisyonu kurulacak.
- Her ev, birer çamaşır, birer çift çorap ve çarık hazırlayıp komisyonlara verecek.
- Yurttta mevcut yiyecek maddelerinin yüzde kırkına, bedeli sonradan ödemek koşuluyla el konulacak.
- Tüccarın ve halkın elinde bulunan her türlü giyim eşyasının yüzde kırkına aynı biçimde el konulacak.
- Ordunun yiyeceği ve giyeceği için gerekli olan bütün sahipsiz mallara el konulacak.
- Halk elindeki taşıt aracılığıyla ayda bir kez yüz kilometrelik askeri ulaşım yapacak.
- Halkta var olan bütün silah ve cephane üç gün içinde teslim edilecek.
- Yurtttaki demirci, dökümcü, marangoz gibi el sanatkârları ordunun emrinde kullanılacak.
- Yurttta var olan bütün teknik araç ve gereçlerinde yüzde kırkına el konulacak.
- Halkın elinde bulunan taşıt araçları ile binek hayvanın yüzde yirmisine el konulacak.

NOT: Tekâlif-i Milliye emirleri bir seferberlik ilanıdır. Topyekûn bir savaşın yapılacağını gösterir.

NOT: Tekâlif-i Milliye Emirleri ile ordunun ihtiyaçları karşılanmış, Yunan saldırılarına karşı ordu takviye edilmiştir.

Sakarya Meydan Savaşı (23 Ağustos-12 Eylül 1921)

Sebepleri: Yunanlıların Türk ordusunu yok edip Ankara'yı ele geçirmek istemeleri

Sonuçları

- Türk ordularının 1683 yılındaki II. Viyana yenilgisinden beri süregelen geri çekilişi sona erdi.
- Türk ordusunun son savunma savaşı oldu.
- Türk orduları saldırı gücüne ulaştı.
- Yunan ordularının saldırı gücü kırıldı, savunma yapmak zorunda bırakıldı.
- İtilaf Devletleri TBMM'ye ateşkes ve yeni barış önerileri sundu.
- Fransa ve İtalya işgal bölgelerinden çekildi.
- M. Kemal'e "mareşallik" rütbesi ve "gazilik" unvanı verildi.
- Kafkas Cumhuriyetleri ile Kars Antlaşması, Fransa ile Ankara Antlaşması yapıldı.

Sakarya Meydan Savaşı'nı Takip Eden Siyasi Olaylar

Kars Antlaşması (13 Ekim 1921):

TBMM Hükümeti ile Sovyet Rusya'ya bağlı Kafkas Cumhuriyetleri (Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan) arasında imzalandı. Antlaşmaya göre;

- Doğu sınırımız kesin olarak çizildi.
- Moskova Antlaşması Kafkas Cumhuriyetleri tarafından da benimsendi.
- Ardahan Türkiye'ye bırakıldı.
- Batum'un Gürcistan'da kalması kesinleşti (Misak-ı Milli'den ilk taviz).

NOT: 13 Ekim 1921'de Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan ile, 2 Ocak 1922'de Ukrayna ile dostluk antlaşmaları imzalandı.

Ankara Antlaşması (20 Ekim 1921)

TBMM Hükümeti ile Fransa arasında imzalandı (Fransa, Güneydoğu Anadolu'da Türk direnişiyle karşılaşmış, insan ve prestij kaybına uğramış, daha fazla zarar görmeden Anadolu'dan çekilmek istemiş, I. ve II. İnönü Savaşları'ndan sonra Türk Hükümeti'nin başarılı olacağını biliyordu, Sakarya Savaşı'yla bu görüşleri pekişmiş, Ankara ile ilk anlaşan olup bazı avantajlar elde etmek istemiş).

Bu antlaşma ile;

- Türk-Fransız savaşı hukuki olarak sona erdirilmiş.
- Fransa işgal ettiği topraklardan İskenderun ve Antakya (Hatay) hariç çekilecek.
- Türkiye-Suriye sınırı Hatay dışında bugünkü durumunu almıştır.
- İskenderun ve Antakya'da özel bir yönetim kurulacak. Bölgede yaşayan Türklere geniş haklar verilecek. Hatay'da Türkçe resmi dil olarak kalacak, Türk parası geçerli olacak.
- Fransa Suriye'den çekilirse Hatay halkının kendi geleceğini kendisinin belirlemesi için halk oylamasına gidilmesine karar verildi.
- Caber Kalesi Türk bayrağı altında Türkiye'nin mülkü sayılacak.

NOT: Günümüzde Suriye sınırları içindeki Caber Kalesi, Türk sınırları dışında Türk bayrağının dalgalandığı, Türk toprağı sayılan tek topraktır.

Önemi:

- Hatay dışında Suriye sınırı çizildi.
- İtilaf cephesi parçalandı, İngiltere yalnız kaldı.
- Fransa TBMM Hükümetini ve Misak-ı Milli'yi tanıdı.
- Güney cephesindeki birlikler Batı'ya kaydırıldı.
- Hatay ve İskenderun özel bir statüye sahip olsa da (şimdilik kaydıyla) Misak-ı Milli'nin dışında kaldı.

NOT: Misak-ı Milli'yi ve yeni Türk devletini tanıyan ilk İtilaf Devleti Fransa'dır.

Büyük Taarruz Ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi (26-30 Ağustos 1922)

- Sakarya'da yenilen Yunanlılar, işgal ettikleri yerleri ellerinde tutabilmek için savunmaya geçtiler.
- TBMM son hazırlıklarını yapıp Yunanlıları Anadolu'dan atmanın girişimini yapmıştır. Halk orduya destek vermeye devam etmiş, İstiklal Mahkemeleri devreye sokulmuştur. Düşman henüz yurttan atılmadığı için M. Kemal'in başkomutanlık görevi uzatılmıştır.
- Saldırı planının amacı; **düşman kuvvetlerini ani baskınla kuşatıp yok etmektir.**
- Türk ordusu yaklaşık bir yıllık hazırlıktan sonra düşmanı Anadolu'dan söküp atmak için, 26 Ağustos 1922'de taarruza geçti. Devletin bütün imkânları ile donatılan Türk ordusu, Yunan kuvvetlerini kuşattı. 27 Ağustos'tan itibaren Türk ordusu üstünlüğü ele geçirdi, Yunan kuvvetleri geri çekilmeye başladı. Aslıhanlar bölgesinde yapılan bu savaşa Dumlupınar Meydan Savaşı denilmiştir. 30 Ağustos 1922 tarihinde Yunan kuvvetlerinin tamamen yok edildiği ve Başkomutan M. Kemal'in doğrudan yönettiği savaşa Başkomutanlık Savaşı denilmiştir. Dumlupınar'da Yunan kuvvetleri yok edildi. Kesin zafer kazanıldı.
- Mustafa Kemal'in "**Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!**" emriyle Yunanlılar takip edildi. Yunan Başkomutanı Trikopis esir alındı.
- Türk kuvvetleri 6 Eylül'de Balıkesir'e, 8 Eylül'de Manisa'ya, 9 Eylül 1922 de İzmir'e, 10 Eylül'de Bursa'ya, 17 Eylül'de Bandırma'ya girdi. 18 Eylül 1922 günü Batı Anadolu tamamen düşmandan temizlendi.
- Bu zafer, Anadolu'nun sonsuza kadar Türk vatani kalacağını dünyaya ispat etti.

Büyük Taarruz'un Sonuçları

- Milli mücadele başarıya ulaşmıştır.
- Anadolu'da İtalyan ve Fransız işgalinden sonra Yunan işgali de sona ermiştir.
- Kurtuluş Savaşı'nın askeri safhası başarıyla tamamlanmış, silahlı çatışma dönemi sona ermiş, siyasi dönem başlamıştır.
- Ege Bölgesi düşman işgalinden temizlenmiştir.
- İçte milli birlik ve bütünlük sağlanmıştır.
- Anadolu'nun sonsuza kadar Türk yurdu olarak kalacağı ispatlandı, Türk yurdunun parçalanamayacağı anlaşıldı.
- Mudanya Ateşkes Antlaşması ve Lozan Barış Antlaşması'na ortam hazırladı.
- Türk ordusu Çanakkale ve İzmit civarında İngiliz kuvvetleri ile karşı karşıya gelmiştir.
- Bağımsız Türk Devleti'nin kuruluşuna zemin hazırlayan bir zaferdir.
- İtilaf Devletleri Türkiye'nin gücünü kabul etmiştir.

Mudanya Ateşkes Antlaşması (11 Ekim 1922):

Batı Anadolu'nun, Yunanlılardan temizlenmesinden sonra Türk kuvvetleri Boğazlar ve İstanbul'a yürüdü, İngiltere, Boğazlar ve İstanbul'u savunmak istediye de, Fransa, İtalya'dan ve sömürgelerinden gerekli desteği göremedi. Sovyetler Birliği de Türkleri destekleyeceğini açıklayınca, ateşkes görüşmelerini kabul etmek zorunda kaldı.

Mudanya'da (Bursa) yapılan ateşkes görüşmelerine İngiltere, Fransa, İtalya ve TBMM katıldı. Yunanistan görüşmelere katılmadı. Konferansta TBMM Hükümeti'ni İsmet Paşa temsil etti.

Görüşmeler sonunda Türkiye, İngiltere, Fransa ve İtalya arasında Mudanya Ateşkes Antlaşması imzalandı.

Buna göre:

1. Türk-Yunan savaşı sona erecek, antlaşma 14–15 Ekim gecesinden itibaren sona erecek.
2. Doğu Trakya 15 gün içinde boşaltılacak, 30 gün içinde Türk yöneticilere devredilecek.
3. Doğu Trakya (Edirne dâhil), Meriç Irmağının sol sahiline kadar Yunan ordusu tarafından boşaltılacak ve TBMM Hükümetine teslim edilecek. Türkler barış imzalanana kadar Doğu Trakya'da sekiz bin jandarma bulunduracak.
4. Boğazlar ve İstanbul TBMM Hükümeti yönetimine bırakılacak ancak barış antlaşmaları imzalanıncaya kadar İtilaf Devletleri İstanbul'da kalacak.
5. Barış antlaşması imzalanıncaya kadar Türk silahlı kuvvetleri Çanakkale ve İzmit yarımadasında belirlenen çizgiyi geçemeyecek.
6. İtilâf Devletlerinin kuvvetleri, barış imzalanıncaya kadar İstanbul'da kalacak.
7. Barış antlaşması imzalanıncaya kadar Meriç'in sağ sahili ve Karaağaç İtilaf Devletleri'nin işgali altında kalacak.

Önemi:

- Yeni Türk Devleti hukuken kabul edildi.
- Türk Kurtuluş Savaşı'nın askeri safhası sona erdi.
- Boğazlar, İstanbul ve Doğu Trakya, savaş yapılmadan kurtarıldı.
- Mondros Ateşkes Antlaşması hükümsüz hale geldi.
- İstanbul'un TBMM'ye bırakılması ile İtilaf Devletleri Osmanlı saltanatının hukuken sona erdiğini kabul etmiş oldu (Resmen Saltanatın kalkması ile sona erecek)
- Kurtuluş Savaşımızın savaş dönemini bitiren antlaşmadır.
- Lozan Antlaşması'nın temelini oluşturdu.
- İngiltere'de hükümet değişikliği oldu, savaş yanlısı Loyd Corc Hükümeti düştü.

NOT: Lozan Antlaşması ile Misak-ı Milli'nin Trakya sınırı çizildi, İngiltere TBMM'yi resmen tanımış oldu.

NOT: Halide Edip Adıvar'ın "Ateşten Gömlek" adlı romanı, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Ankara" adlı romanı, M. Kemal'in "Nutuk" eseri Kurtuluş Savaşı yıllarını anlatan önemli eserlerdir.

Lozan Barış Antlaşması (24 Temmuz 1923)

Mudanya Ateşkes Antlaşmasından sonra barış esaslarını görüşmek üzere Lozan Konferansı toplandı (20 Kasım 1922). Konferans, tarafsız bir ülke olan İsviçre'nin Lozan kentinde toplandı. Konferansa TBMM adına (Mudanya'daki başarısından dolayı) İsmet Paşa katıldı.

Konferansa İstanbul Hükümeti de çağrılınca M. Kemal ikiliği önlemek ve Lozan'a tek katılmak için Saltanatı Lozan Antlaşması öncesi kaldırdı.

İtilaf Devletleri özellikle İngiltere ve Fransa, I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı Devleti'nin yeniden gözden geçirilmesi olarak görüyor, Sevr'e benzer ayrıcalıklar elde etmek istiyorlardı.

TBMM bu görüşmelerde Misak-ı Milli sınırları içinde bağımsız yeni bir devletin kurulduğu, buna bağlı olarak da Osmanlılardan kalan kötü mirası üstlenmediğini kanıtlamak, milli egemenliği sınırlayıcı koşulları ortadan kaldırmak istiyordu.

M. Kemal, bu görüşmelerde **Ermeni Yurdu** ve **Kapitülasyonlar** konusunda asla taviz vermemelerini istedi (ÖNEMLİ).

Konferansa Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya katıldı. Boğazlarla ilgili konular görüşülürken, Sovyet Rusya ve Bulgaristan da hazır bulundular. ABD ise gözlemci olarak katılmıştır. Konferans üç önemli konuyu çözecekti.

1. Türk - Yunan barışının esaslarını belirlemek.
2. Osmanlı Devleti'nin yerine, yeni Türk Devleti'ni ve onun haklarını tanımak.
3. Osmanlı Devletinin yabancılara vermiş olduğu kapitülasyonları kaldırmak.

Konferans görüşmeleri çok çetin geçti.

- Borçlar meselesi,
- Karaağaç,
- Boğazlar,
- Kapitülasyonlar,
- İstanbul'un İtilâf Devletlerince boşaltılması,
- Irak sınırlarımızın belirlenmesi (Musul), konularında Türk heyetinin bütün iyi niyet çabalarına rağmen anlaşmaya varılamadı. Konferans 4 Şubat 1923'te dağıldı.

Konferans tekrar toplandığında Lozan Antlaşması imzalandı (24 Temmuz 1923).

Lozan Barış Antlaşması'nın Koşulları

1. Sınırlar

- a) Güney Sınırı (Suriye): 20 Ekim 1921 tarihli Fransa ile imzalanan Ankara Antlaşması'nda belirlenen sınırlar kabul

edildi.

- b) Güneydoğu Sınırı (Irak): Musul-Kerkük sorunundaki anlaşmazlıktan dolayı sınır belirlenmemiştir. Sınırın daha sonra (9 ay içinde) TBMM ile İngiltere arasında yapılacak ikili görüşmelerde belirlenmesine karar verilmiştir. Türkiye ile İngiltere arasında çözümlenemezse Milletler Cemiyeti'nin vereceği karara bırakılacaktı.
- c) Trakya Sınırı: Mudanya Antlaşması şartları kabul edildi. Meriç Nehri sınır oldu. Doğu Trakya Türkiye'ye, Batı Trakya Yunanistan'a bırakıldı.
- d) Bulgaristan Sınırı: İstanbul Antlaşması (1913) ve Nöyü Antlaşması'nda (1919) belirlenen sınırlar kabul edildi. Meriç Nehri sınır oldu.
- e) Doğu Sınırı (İran): İran ile imzalanan Kasr-ı Şirin Antlaşması'ndaki (1639) sınır kabul edildi.
- f) Kuzeydoğu Sınırı: Moskova Antlaşması ve Sovyet Rusya'nın egemenliğindeki Kafkas Cumhuriyetleri arasında imzalanan Kars Antlaşması kabul edildi.

2. Ege Adaları

- Gökçeada (İmroz) ve Bozcaada Türkiye'ye verilecek, bu adalar dışındaki Ege adaları silahsız olmak koşuluyla Yunanistan'a bırakılacaktı (Midilli, Sakız, Sisam, Nikarya vb).
- 12 adalar İtalya'da kalmaya devam edecekti (II. Dünya Savaşı'ndan sonra 10 Şubat 1947'de İtalya ile yapılan antlaşma sonucu silahsız olarak Yunanistan'a bırakıldı).
- Kıbrıs, İngiltere'ye bırakıldı (İngiltere'ye ayrıca Mısır ve Sudan da bırakıldı).

3. Kapitülasyonlar

Tümüyle kaldırıldı (Misak-ı Milli'ye uygun olarak çözüldü). Ekonomik bağımsızlık sağlanmış oldu.

4. Borçlar

- Duyun-u Umumiye (Genel Borçlar İdaresi) kaldırılacaktır.
- Borçlar Osmanlı Devleti'nden ayrılan devletler ile Türkiye arasında paylaştırılacaktır (1854–1912 yılları arasındaki borçlar; Yunanistan, Bulgaristan ve İtalya, 1912–1914 yılları arasında yapılan borçlar Arap topraklarında hâkimiyet kuran devletler arasında paylaştırıldı).
- Osmanlı borçlarının büyük bir bölümünü TBMM ödeyecekti.
- Türkiye, kendi payına düşeni, belirli taksitlerle Fransız Frangı olarak ödeyecekti.

NOT: Türkiye Osmanlı'dan kalan tüm borçları 1954 tarihinde tamamen bitirmiştir.

5. Savaş Tazminatı

Yunanlılar savaş tazminatı olarak Türklere Karaağaç kasabasını vereceklerdi. İtilaf Devletleri'nin, Türlerden istedikleri savaş tazminatı kabul edilmeyecekti.

6. Azınlık Hakları

Bütün azınlıklar Türk uyruklu olarak kabul edildi. Azınlıklarla Türkler her alanda eşit sayılacaktır (Aynı eğitim ilkesi geçerlidir; Buldukları ülkede serbestçe dolaşma hakkına sahip olacaklar; Manevi ve siyasi ayırım yapılmayacak; Yasalar önünde eşit olacaklar; Siyasi sistem içinde yer alacaklar; Kendi anadillerini konuşacaklar).

7. Nüfus Mübadelesi

Türkiye'deki Rumlar ile Yunanistan'daki Türkler değiştirilecekler. Fakat "Batı Trakya Türkleri ile İstanbul Rumları bu değişimden ayrı tutulacak." (tam olarak 1930 da çözümlendi).

8. Yabancı Okullar

Türkiye yabancı okullar konusunu bir iç sorun sayarak görüşmeyi reddetmiştir. Bu okullar Türk Devleti'nin koyacağı kanunlara göre faaliyet gösterecektir. Türkiye'deki yabancı okullar Türk Milli Eğitimi'nin esaslarını kabul edecekti. Türk kanunlarına ve diğer okulların bağlı buldukları tüzük ve yönetmelik hükümlerine uyacaklardır. Türk Hükümeti bu okulların öğrenimini düzenleyecektir.

9. Boğazlar

- Boğazlar, başkanının Türk olduğu uluslar arası bir komisyon tarafından yönetilecek, iki yakası kıyıdağ itibaren 15 km'lik bir kısmı ve İmralı Adası askerden arındırılacak.
- Bu komisyon Milletler Cemiyeti'nin denetiminde olacak.
- Barış zamanında ticaret gemileri ve uçaklar serbestçe geçebilecek, savaş zamanında ise Türkiye savaşta yer alırsa Boğazlarla ilgili istediği gibi davranma yetkisine sahip olacak.

NOT: Boğazlarla ilgili uluslar arası bir komisyonun varlığı milli bağımsızlığa aykırı bir durumdur. Bu durum 1936 Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile değişmiştir.

10. Patrikhane Sorunu

Türk tarafının bütün çabalarına rağmen kaldırılamadı. Ortodoks Patrikhanesi'nin İstanbul'da kalmasına ama herhangi bir siyasi faaliyette bulunmamasına, yabancı kiliselerle ilişki kurmamasına karar verilmiştir. Patrik seçiminde Türkiye'nin hakkı yok ancak Yunanlıların hakkı vardı.

11. İstanbul'un Boşaltılması

İtilaf Devletleri antlaşmanın imzalanmasından 6 hafta içinde boşaltılacaktır.

Lozan'da Çözümlenemeyen (Yarım Kalan) Konular:

- Fener Rum Patrikhanesi bütün çabalara rağmen yurt dışına çıkarılamadı.
- Boğazlar konusunda tam hâkimiyet sağlanamadı.
- Hatay ve Musul sorunları Misak-ı Milli'ye uygun çözülemedi.
- Türkiye Ege Adaları ve 12 Ada'yı alamadı.

Önemi:

- Yeni Türk Devleti'nin varlığı ve bağımsızlığı bütün dünya devletlerince resmen tanındı.
- Türkiye'de yapılaması düşünülen inkılâplar için uygun ortam oluşturdu.
- İtilaf Devletleri bu antlaşmayla Misak-ı Milli'yi tanımış oldu. Misak-ı Milli büyük ölçüde gerçekleşti.
- Sömürge altında yaşayan milletlere bağımsızlık yolunda örnek oldu.
- İtilaf Devletleri, Osmanlı Devleti'nin hukuken sona erdiğini resmen kabul etmiştir.
- Türkiye'nin bağımsızlığını ve egemenliğini sınırlayan engeller büyük ölçüde kaldırıldı.
- Osmanlı Devleti'nden kalan sorunların birçoğu çözüme kavuşturuldu.
- I. Dünya Savaşı'nı bitiren son antlaşmadır. Günümüzde halen geçerliğini korumaktadır.
- Kapitülasyonlar kaldırıldı. Siyasî bağımsızlık yanında ekonomik bağımsızlık elde edildi.

Kurtuluş Savaşı'nı, Milli Mücadeleyi Konu Alan Eserler

EDEBİYAT ALANINDA

Mehmet Akif: İstiklal Marşı

Kemalettin Kamu: Dumlupınar Yolunda

M.Cemal Kuntay: Üç İstanbul

Ebubekir Hazım : Belgelerle Kurtuluş Savaşı Anıları

Fazıl Hüsnü Dağlarca: Üç Şehitler Destanı

Nazım Hikmet : Kuvayi Milliye Destanı

Halide Edip Adıvar: Dağa Çıkan Kurt, Vurun Kahpeye, **Ateşten Gömlek, Türk'ün Ateşle İmtihanı,**

Yakup Kadri Karaosmanoğlu: Ergenekon, Milli Savaş Hikayeleri, Sodom Ve Gomore, **Yaban, Ankara, Çankaya**

Reşat Nuri Güntekin: Yeşil Gece

Kemal Tahir: Esir Şehrin İnsanları

Tarık Buğra: Küçük Ağa

Samim Kocagöz: Kalpaklılar

Falih Rıfki Atay

ANILAR

Atatürk'ten Anılar, "Kemal Arıburnu", İstiklal Harbimiz, "Kâzım Karabekir", Millî Mücadele Hatıraları, "Ali Fuat Cebesoy" olmuştur. Unutulmamalı ki Millî Mücadele'yi anlatan eserlerden bizzat **Mustafa Kemal'in yazdığı Nutuk** ile Atatürk'ün Söylev ve Demeçler'i hem tarihî hem de edebî değeri yüksek yapıtlar arasındadır.

RESSAMLAR

Arel, Üsküdarlı Cevat, Ali Sami Boyar, Arif Kaptan, Hikmet Onat, Nejat Çelik, Ercüment Kalmık, Halil Dikmen, Cemal Tollu, Ali Çelebi, Zeki Kocamemi, İbrahim Çallı, Sami Yetik gibi sanatçılar tarzları farklı olsa da aynı duygularla hareket etmiş ressamlarımızdır.

HEYKELTRAŞLAR

Zühtü Müridoğlu, Nusret Suman, Hüseyin Özkan ve İlhan Koman Anıtkabir kabartma ve rölyeflerinde Kurtuluş Savaşı'nı işlemişlerdir.